

Федунь Олександра Василівна

Зелене відновлення та європейська інтеграція України на засадах сталого розвитку

УДК 327:[502.17:349.6:338.246-049.5-044.247](477:4-672ЄС)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-3.30>

Федунь Олександра Василівна
кандидат географічних наук,
доцент кафедри європейських
та регіональних студій
Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
ORCID: 0000-0003-3182-0725

Розкрито мету і цілі зеленого відновлення України у контексті європейської інтеграції та переходу до сталого розвитку. Зелене відновлення розглядається як екологічно орієнтований, стратегічний процес реконструкції України, синхронізований з її підготовкою до набуття повноправного членства в Європейському Союзі. В його основі закладені ключові принципи: «відбудувати краще та екологічніше, ніж було» (Build back better and greener), сталого розвитку, прозорості та відповідальності, децентралізації та участі громад. Розглянуто переваги дотримання принципів зеленого відновлення для глибокої модернізації країни з урахуванням екологічних пріоритетів і євроінтеграційних вимог. Охарактеризовано чотири етапи зеленого відновлення: початковий (під час воєнного стану), перехідний (після завершення бойових дій), середньостроковий, довгостроковий, для кожного з них визначено мету, проаналізовано потенційні загрози, які можуть виникнути у процесі реалізації запланованих заходів. Підкреслено важливість кроссекторального підходу, що полягає в інтеграції екологічної складової в інші галузеві політики України для досягнення кліматично нейтрального, сталого і безпечного майбутнього держави. Визначено, що пріоритетами Плану післявоєнного відновлення України є екологічна безпека, енергоефективність, декарбонізація, стале управління природними ресурсами, стимулювання зелених інвестицій, використання інновацій і екологічно безпечних технологій, а також залучення місцевих громад до відбудови. З'ясовано роль громадянського суспільства й міжнародних партнерів у плануванні та підтримці трансформацій у державі з метою зеленого відновлення і прискорення євроінтеграційних реформ. Зроблено висновок, що врахування синергії між процесами відбудови, європейської інтеграції та переходу до сталого розвитку матиме ключове значення для досягнення мети і цілей зеленого відновлення України.

Ключові слова: зелене відновлення, європейська інтеграція, сталий розвиток, довкілля, трансформація, повномасштабна війна, Україна, ЄС.

Вступ. Збройна агресія росії проти України від 2014 р., що переросла в повномасштабну війну в 2022 р. призвели до катастрофічних спустошень, втрат і руйнувань. Попри зростаючі щодня виклики та загрози наша держава, за підтримки світової спільноти, продовжує виконувати взяті на себе міжнародно-правові зобов'язання, не відмовляючись від стратегічного курсу на досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року та інтеграцію до Європейського Союзу. Зокрема, Україна послідовно виконує обов'язки щодо імплементації екологічних положень Угоди про асоціацію з ЄС, впроваджуючи принципи Європейського зеленого курсу (ЄЗК, European Green Deal), а також екологічні стандарти й нормативи у сферах енергетики, зміни клімату, управління відходами та ін., що діють в ЄС.

У сучасних надзвичайно складних умовах процес європейської інтеграції України набув нової динаміки, що виявляється в прискоренні та поглибленні цільових реформ після набуття статусу кандидата на вступ до ЄС. У цьому контексті особливої уваги вимагає розробка та поетапна реалізація інноваційної стратегії сталого післявоєнного відновлення України, в основі якої лежить екологічний складовою. Такий підхід дасть змогу ефективно поєднати поетапну відбудову з модернізацією держави відповідно до принципів сталого розвитку та підготуватися до набуття членства в Європейському Союзі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика екологічних і соціально-економічних викликів та загроз, спричинених російсько-українською війною, висвітлюється у наукових працях українських вчених. Зокрема, напрями, шляхи й перспективи післявоєнного відновлення економіки України, беручи до уваги принципи сталого розвитку, розкривають у своїх працях такі автори: І. Білокінна, О. Волкова, І. Головка, Т. Домбровська, Е. Забарна, Н. Іванова, С. Кононенко, Ю. Кіндзерський, К. Кучерява, К. Маркевич, І. Новікова, А. Олешко, О. Ольшанська, І. Хмарська, О. Чумак та ін. Основні тенденції забезпечення сталого розвитку зеленої економіки України в контексті європейської інтеграції аналізує П. Фісуненко [12]. На необхідності доопрацювання проєкту Плану відновлення України (2022) з метою актуалізації екологічної складової наголошують А. Помаза-Пономаренко, Л. Борисова, Ю. Батир та І. Лопатченко. Зелене відновлення як шлях відбудови досліджують В. Котковський, В. Москаленко та А. Дробчак [7]. О. Дячук, Р. Подолець, М. Хвесик та М. Ільїна розглядають основні напрями відновлення компонентів навколишнього природного середовища після війни. Експерти Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля», зокрема А. Андрусевич, Н. Андрусевич, З. Козак, С. Романко запропонували моделі відновлення України та аналізують виклики, пов'язані із зеленою трансформації укра-

їнських міст у повоєнний період, наголошуючи на відсутності системного підходу до формулювання ключових цілей, інструментів реалізації зеленого переходу та оцінки довгострокових екологічних ризиків [6, 9].

У зарубіжному науковому та експертному середовищі також зростає інтерес до тематики післявоєнного відновлення України. Результати своїх досліджень у цьому напрямі опублікували автори: К. Гауг, Дж. Гревінгольт, Г. Зассе, А. Лібман, С. Кролл, С. Ріхтер, Дж. Фауст, П. Флам, Р. Шварце, ін.

Незважаючи на наявність низки аналітичних праць, поза увагою вчених залишається феномен синергії між процесами зеленого відновлення, європейської інтеграції та політикою сталого розвитку України, саме цьому присвячена наукова стаття. Актуальність дослідження обумовлена тим, що усвідомлення та врахування синхронності, узгодження, взаємозалежності та взаємопідсилення вищезгаданих процесів має стати концептуальною основою комплексної стратегії відновлення та трансформації держави.

Мета та завдання. Мета статті полягає у встановленні концептуальних взаємозв'язків між зеленим відновленням, європейською інтеграцією України та досягненням цілей сталого розвитку, які необхідно враховувати під час формування та впровадження як окремих галузевих політик, так і національної стратегії післявоєнної відбудови, щоб уникнути потенційних ризиків і забезпечити екологічну й економічну стійкість держави. Для досягнення мети визначені наступні завдання: розглянути особливості розвитку співробітництва України з ЄС у галузі охорони навколишнього природного середовища (НПС); з'ясувати екологічні наслідки російської збройної агресії; розкрити поняття, мету, цілі та принципи зеленого відновлення держави; дослідити особливості зеленого відновлення на різних етапах відбудови; обґрунтувати важливість врахування синергії між зеленим відновленням, європейською інтеграцією та політикою сталого розвитку України для швидкої та ефективної відбудови держави після війни.

Методи дослідження. Методологія дослідження ґрунтується на системному, синергетичному та кроссекторальному підходах до вивчення проблематики зеленого відновлення України. Системний підхід дав змогу дослідити планування зеленого відновлення країни як цілісну систему дій, спрямовану на комплексний розвиток усіх сфер суспільного життя, пріоритетами якої є досягнення Україною відповідності критеріям членства в ЄС та перехід до сталого розвитку. На основі синергетичного підходу доведено значущість синхронності взаємопов'язаних процесів зеленого відновлення, європейської інтеграції та досягнення цілей сталого розвитку, що необхідно брати до уваги в роз-

робці стратегії розвитку України для посилення її стійкості до викликів і загроз. Застосування кроссекторального підходу сприяло дослідженню зеленого відновлення як інтегрованої системи державного управління та розвитку з урахуванням екологічних пріоритетів і принципів сталого розвитку. Під час дослідження використано низку методів наукового пізнання, зокрема порівняльний, метод аналізу, синтезу, індукції та дедукції.

Результати дослідження. Україна на початку 1990-х років визначила євроінтеграцію як головний напрям своєї зовнішньої політики. Відтоді пройшла кілька етапів на шляху формування державної політики в галузі охорони НПС, впроваджуючи принципи сталого розвитку та інтегруючи його екологічний компонент у формування галузевих політик відповідно до європейських підходів і практик.

Після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 р. Україна активізувала роботу з проведення ключових реформ у сфері довкілля і клімату, надаючи підтримку зеленій трансформації, яку визнала невід'ємним елементом сталого економічного розвитку. У результаті тривалого співробітництва, партнерства та асоціації сторін спостерігався прогрес у таких напрямках: приведення українського законодавства у відповідність до права ЄС; розробка державних стратегій щодо оцінки впливу на довкілля, екологічної оцінки, управління лісами, екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату; застосування інтегрованих підходів до системи державного екологічного управління, моніторингу та контролю; державне регулювання раціонального використання природних ресурсів; запровадження фінансових та економічних інструментів, екологічного обліку та електронного урядування; налагодження комунікації та надання доступу до достовірної інформації про стан НПС, ін. Успіхи в реформах давали можливість брати участь у політичних ініціативах, програмах і проєктах Євросоюзу. Зокрема, попри виклики збройної агресії росії, Україна в 2020 р. підтримала амбітний ЄЗК і стала надійним партнером ЄС у реалізації зеленого порядку денного.

До початку повномасштабного вторгнення російської федерації наша держава узгодила національні інтереси з глобальними ЦСР, досягла помітного прогресу в імплементації положень Угоди про асоціацію з ЄС, виконуючи низку міжнародно-правових зобов'язань у сфері довкілля. Однак війна поглибила кризові явища, спричинені пандемією COVID-19, знівелювала результати успішних ініціатив у окремих регіонах та істотно вплинула на динаміку вищезгаданих процесів. У результаті держава опинилася в новій реальності – системі зростаючих ризиків, що потребують термінового перегляду і зміни традиційних підходів до розвитку.

Насамперед, війна росії проти України завдала непоправної шкоди НПС. Згідно з розрахунками Державної екологічної інспекції відповідно до офіційно затверджених методик орієнтовні збитки унаслідок воєнних дій станом на червень 2025 р. перевищують 3,9 трильйона гривень. Було зафіксовано та задокументовано понад 8,9 тис. фактів заподіяння шкоди довкіллю внаслідок збройної агресії держави-терориста [13]. Одним із наймасштабніших воєнних злочинів вважається підлив греблі Каховської гідроелектростанції 6 червня 2023 р., визнаний найбільшою техногенною катастрофою в Європі з часів аварії на Чорнобильській АЕС. За три роки повномасштабної війни викиди парникових газів, спричинені бойовими діями, пожежами, руйнуваннями критичної інфраструктури, сягнули 230 млн тонн CO₂-еквівалента, що відповідає річним викидам 120-ти млн автомобілів на вичерпному паливі або сумарним викидам Австрії, Угорщини, Чехії та Словаччини [1]. Остаточо оцінити ці показники сьогодні неможливо, оскільки війна триває і вони щодня зростають, а частина української території залишається тимчасово окупованою ворогом.

Катастрофічні руйнування промислових підприємств та об'єктів критичної інфраструктури, цілеспрямоване використання ворогом заборонених міжнародними конвенціями видів озброєння, застосування тактики навмисного виснаження природно-ресурсного потенціалу з метою досягнення воєнних цілей, призводить до масштабного екоциду [13]. Його наслідками є деградація унікальних природних екосистем, загрозлива втрата біорізноманіття, виникнення зон екологічного лиха та інші негативні зміни. Це значно ускладнює повне відновлення компонентів НПС, посилює безпекові ризики та матиме довготривалі негативні й важкопрогнозовані наслідки у майбутньому.

Таким чином, збройна агресія держави-терориста створила серйозні загрози для міжнародної екологічної безпеки та породила нові глобальні виклики, які вимагають від світової спільноти своєчасного реагування й невідкладних дій.

У перші місяці повномасштабного вторгнення росії Україна за підтримки міжнародних партнерів розпочала активний пошук концепцій, шляхів і механізмів відбудови руйнувань у воєнний і післявоєнний періоди. Для цього 21 квітня 2022 р. утворена Національна рада з відновлення України від наслідків війни – консультативно-дорадчий орган при президентові України, що працює над підготовкою стратегічних ініціатив, плану заходів з відновлення та розвитку держави, залучаючи уряд, громадськість, бізнесові й наукові кола, а також міжнародні інституції до підтримки й фінансування сталої відбудови, зеленого переходу, кліматичної нейтральності.

Концептуальні основи відбудови закладені у Плані післявоєнного відновлення України, розробленому Національною радою. Цей документ, який зорієнтований на екологічну безпеку, декарбонізацію, енергоефективність і сталий розвиток, представили світовій спільноті на Міжнародній конференції з питань відновлення України (Ukraine Recovery Conference, URC) в липні 2022 р. у м. Лугано (Швейцарія) [15]. Відтоді питання узгодження післявоєнного відновлення України з внутрішніми секторальними реформами у контексті євроінтеграції та досягнення ЦСР залишаються провідною темою низки політичних платформ, міжнародних конференцій: URC 2023 – Лондон (Велика Британія), URC 2024 – Берлін (Німеччина), URC 2025 – Рим (Італія), а також форуму «Ukraine Green Recovery» та ін.

URC 2022 стала п'ятою Конференцією з питань реформ в Україні після попередніх міжнародних конференцій. Їх проводили щороку для обговорення прогресу реформ, зокрема в 2017 р. у Лондоні, 2018 – Копенгагені, 2019 – Торонто, 2021 – Вільнюсі. У Декларації з Лугано-2022 наголошено на важливості застосування принципу спільної відповідальності й інклюзивного підходу в процесі відновлення України, успіх якого залежить від широкого залучення, спільної відповідальності та взаємодії представників уряду, місцевого самоврядування, бізнесу, академічної спільноти, громадянського суспільства і медійного середовища [15].

Підґрунтя політичного діалогу високого рівня та міжнародної взаємодії з питань швидкого відновлення й довгострокової реконструкції України, її підтримки партнерами та забезпечення стійкості в умовах війни заклала URC 2022. «Принципи Лугано» визначили спільні орієнтири на майбутнє. Вони слугують основою для розробки цільових програм і стратегій відновлення із залученням широкого кола зацікавлених сторін. Ці керівні принципи (два прямо, п'ять опосередковано) пов'язані з європейською інтеграцією, зеленим відновленням і сталим розвитком нашої держави. До складу, партнерство і стійкість орієнтовані на довготривалу і системну співпрацю з міжнародними партнерами, насамперед із Євросоюзом, передбачають використання найкращих практик, технологій і фінансових інструментів (Ukraine Facility, LIFE, Horizon Europe, EU4GREEN RECOVERY EAST та ін.). Їх розглядають як визначальні чинники сталої відбудови та модернізації держави.

Зелене відновлення розуміємо як екологічно орієнтований, стратегічний процес послідовної відбудови та реконструкції України, що базується на принципах сталого розвитку, кліматичної нейтральності та екологічної безпеки, узгоджений із міжнародними зобов'язаннями та стандартами, правилами й політиками Європейського Союзу

(acquis). Цей процес доцільно розглядати як багаторівневий і поетапний (див. рис. 1). Беручи до уваги руйнівні наслідки війни, безпекові ризики та потреби їх усунення в різні часові періоди, можна виокремити чотири етапи відновлення, зокрема: 1) початковий (під час воєнного стану), 2) перехідний (після завершення бойових дій), 3) середньостроковий, 4) довгостроковий. На першому етапі метою зеленого відновлення України є оперативне реагування на кризові ситуації, екологічно відповідальне та безпечне відновлення зруйнованої інфраструктури й екосистем, зважаючи на потреби впровадження європейських стандартів, адаптацію до кліматичних змін та реалізацію ЦСР. Мета на середньо- та довготривалу перспективу спрямована на перетворення України на сталу, кліматично нейтральну, екологічно безпечну й економічно розвинену державу, яка інтегрована в ЄС та здатна протистояти майбутнім викликам і загрозам.

На різних етапах зеленого відновлення можуть виникнути певні ризики, наприклад, у випадку надання пріоритету швидкій відбудові над якісною, або внаслідок зниження політичної уваги до екологізації проєктів відновлення тощо. Також зберігаються загрози зростання диспропорцій розвитку регіонів і територій, нецільового або неефективного використання коштів через корупційні чинники, обмеженої участі громад у процесах прийняття рішень.

Зелене відновлення охоплює низку ключових цілей, зокрема: інтеграцію кліматичних і екологічних пріоритетів у всі сфери суспільного життя та державної політики; мінімізацію ризиків для екологічної, хімічної та радіаційної безпеки; зменшення промислового забруднення та запровадження принципу “забруднювач платить”; ефективне управління відходами; збалансоване

використання природних ресурсів; відновлення та розвиток природоохоронних територій з метою збереження біорізноманіття, збільшення площ природних екосистем; досягнення європейських стандартів державного управління у галузі охорони НПС; посилення екологічного контролю та налагодження ефективної системи моніторингу довкілля відповідно до вимог ЄС [17]. Для ухвалення аргументованих управлінських рішень у галузі охорони НПС вагоме значення має збір, систематизація та надання достовірної екологічної інформації про стан довкілля в результаті моніторингу на різних рівнях.

В основу зеленого відновлення України закладені ключові принципи: «відбудувати краще та екологічніше, ніж було» (Build back better and greener) [17], сталого розвитку, прозорості та відповідальності, децентралізації та участі громад і ін. Базовий принцип «відбудувати краще та екологічніше, ніж було» передбачає не повернення до довоєнного стану, а створення передумов для глибокої трансформації країни з урахуванням екологічних вимог, соціальних потреб і можливих викликів. Зокрема, у плануванні відбудови міст необхідно брати до уваги підхід «smart & green», який відповідає цілям Європейського зеленого курсу та вимогам інтеграції України до ринку ЄС. Його застосування означає відмову від екологічно небезпечних матеріалів, впровадження розумних технологій (цифрових, автоматизованих, інноваційних систем) та ухвалення природоорієнтованих рішень (Nature-based Solutions). Це, відповідно, сприятиме відновленню зруйнованих або пошкоджених екосистем, створенню комфортного й безпечного міського простору з зеленими зонами відповідно до європейських стандартів і цілей сталого розвитку.

Концептуальні рамки для екологічно орієнтованого відновлення держави встановлює принцип

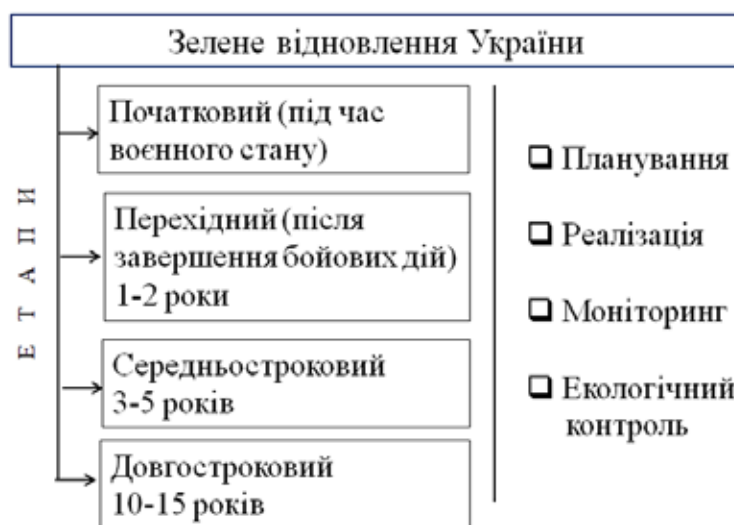

Рис. 1. Етапи зеленого відновлення України (складено автором)

сталого розвитку, який скеровує на досягнення балансу між екологічними, економічними й соціальними цілями. В умовах трансформації країни, реалізації євроінтеграційних реформ стратегічного значення набуває принцип відповідальності та прозорості, зафіксований у Декларації Лугано (2022) [15]. Він вимагає відкритості, підзвітності органів влади та виконавців, належного управління та протидії корупції, а також забезпечує доступ до публічної інформації, залучення громадськості до контролю за використанням коштів і втіленням плану заходів зеленого відновлення.

Загалом дотримання наведених принципів вже сьогодні дає позитивні результати та матиме різноманітні переваги у довгостроковій перспективі, оскільки: 1) регламентує підхід до розробки та реалізації стратегії післявоєнної відбудови; 2) запобігає ухваленню необґрунтованих рішень і неефективному використанню ресурсів; 3) формує основу для екологічно орієнтованої реконструкції країни, що матиме довготривалий ефект; 4) знижує ризики виникнення екологічних загроз і криз; 5) забезпечує посилення довіри міжнародних партнерів і донорів; 6) сприяє зростанню зелених інвестицій та використання доступних інноваційних технологій; 7) підвищує легітимність проєктів відновлення та їх сприйняття у суспільстві як необхідних і справедливих.

Слід відзначити, що процес зеленого відновлення потрібно максимально синхронізувати з підготовкою України до набуття повноправного членства в Європейському Союзі та досягненням цілей сталого розвитку. У цьому контексті особливої уваги та додаткових зусиль потребує забезпечення кроссекторальності, тобто інтеграції екологічних принципів і цілей сталого розвитку в усі сектори національної економіки та сфери державної політики України (економічну, енергетичну, промислову, аграрну, транспортну та ін.), а також у документи стратегічного планування на різних рівнях. Екологічні вимоги необхідно враховувати під час імплементації директив ЄС, які регулюють різні сфери, до прикладу розвиток промисловості, управління відходами, транспорт, хімічну безпеку та ін. У період 2022-2025 років завдяки урахуванню кроссекторального екологічного компонента в процесі наближення українського законодавства до права ЄС досягнуто значного поступу України на шляху євроінтеграції.

Зокрема, «Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року» розроблений відповідно до вимог Регламенту (ЄС) 2018/1999 на основі використання успішних практик держав-членів ЄС. Символічною стала дата його ухвалення Кабінетом Міністрів 25 червня 2024 р. – у день, коли офіційно розпочалися переговори про вступ України до Євросоюзу. Правові та організаційні засади кліматичної політики, спрямованої на

досягнення кліматичної нейтральності та адаптації до зміни клімату визначив новий закон «Про основні засади державної кліматичної політики» (набув чинності 30 жовтня 2024 р.), який повністю відповідає міжнародним зобов'язанням України відповідно до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Паризької угоди та Угоди про асоціацію з ЄС (Розділ V «Економічне та галузеве співробітництво») [4]. Втілюючи положення ЄЗК, уряд у серпні 2024 р. затвердив «Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року». Загалом вищенаведені документи спрямовані на узгодження кліматичної, екологічної та економічної політики держави з метою відновлення економіки та забезпечення сталого розвитку країни, а також відповідають цілям Плану відновлення України.

Попри виклики повномасштабної війни вдалося забезпечити прогрес у реформуванні державної екологічної політики України, що повною мірою відповідає пріоритетам політики Європейського Союзу в сфері охорони НПС, таким як досягнення кліматичної нейтральності та сталості. Ці пріоритети визначені у Восьмій програмі дій ЄС з охорони навколишнього середовища на період від 2022 р. до 2030 р. [14]. З 2022 р. Верховна Рада України ухвалила низку правових актів, які імплементують директиви та регламенти ЄС. Наприклад, закон «Про управління відходами» (2022) відповідає Директиві 2008/98/ЄС, «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (2024) – Директиві 2010/75/ЄС та ін. [3]. Згідно зі Звітом 2024 р. про виконання положень Угоди про асоціацію Україна впровадила понад 83% екологічного законодавства ЄС [5]. У рамках переговорного процесу про вступ до Євросоюзу наша держава зобов'язалася імплементувати понад 200 директив і регламентів ЄС щодо якості атмосферного повітря та води, управління відходами, збереження біорізноманіття, оцінки впливу на довкілля тощо. Розділ 27 «Довкілля та зміни клімату» в межах кластеру 4 «Зелений порядок денний та стале з'єднання» є одним із найскладніших і комплексних під час скринінгу законодавства, тому вимагає міжгалузевої взаємодії та глибокої адаптації.

Водночас, Україна активно працює над реалізацією цілей сталого розвитку до 2030 р. з огляду на міжнародні зобов'язання та національну специфіку. Хоча в умовах війни це досить складно, проте виникають нові можливості впровадження принципів сталого розвитку з метою відбудови. Із загального переліку 17-ти ЦСР дев'ять є орієнтирами для формування політики відбудови. В офіційних документах, зокрема Плані відновлення України, пріоритетними визнані три цілі: 7 «Доступна та чиста енергія», 11 «Сталий розвиток міст і громад» та 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату» [17]. Через імплементацію ЄЗК та екологічного права

ЄС вони інтегровані в політику європейської інтеграції України. Важливим кроком на цьому шляху є досягнутий прогрес у впровадженні цілей в державні стратегії та плани за підтримки міжнародних партнерів, зокрема Програми розвитку ООН. Враховуючи виклики воєнного стану та потреби відбудови Кабінет Міністрів України в листопаді 2024 р. затвердив нові національні завдання та індикатори, цільові значення до 2030 року та визначив координаторів по кожній ЦСР [10]. Такий підхід забезпечить поступовий перехід до сталого розвитку в процесі відбудови та сприятиме прискоренню євроінтеграційних реформ в Україні для відповідності критеріям членства в ЄС.

Міжнародні партнери, солідарні з Україною в боротьбі з російським агресором, допомагають їй не лише оперативно долати екологічні наслідки повномасштабної війни, але й спільно закладають основу для сталого відновлення відповідно до ЄЗК і ЦСР. Координуючи співпрацю, вони надають значну підтримку в плануванні та фінансуванні процесів відбудови. Наприклад, експерти Програми розвитку ООН активно допомагають Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України у встановленні екологічних збитків від війни, формуванні політик і стратегій щодо зеленої трансформації та ін. У тісній взаємодії уряд України з ПРООН, Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) і ЄС працюють над втіленням фундаментального принципу відновлення «відбудувати краще та екологічніше, ніж було».

З 2014 р. системним донором, координатором євроінтеграційних реформ і проєктів, що відповідають принципам сталого розвитку залишається Європейський Союз. Так, однією з умов виділення 50 млрд. євро Україні в рамках програми «Ukraine Facility» (2024–2027) стало забезпечення відновлення та залучення зелених інвестицій. Затверджений урядом у 2024 р. «План Ukraine Facility» для реалізації ініціативи ЄС містить загалом 69 реформ, шість з яких відносяться до сектору «Зелений перехід та охорона довкілля» [8].

Ефективним механізмом для залучення досвіду та експертного потенціалу провідних країн світу до зеленого відновлення України, а також осередком обміну інноваціями сьогодні є Міжнародна платформа дій для зеленого відновлення України, створена у Берліні під час URC 2024.

Необхідно підкреслити, що як на сучасному етапі, так і на перспективу Україні для успішної реалізації цілей зеленого відновлення, забезпечення екологічно орієнтованого сталого розвитку та відповідності критеріям членства в ЄС доцільно посилити міжвідомчу взаємодію, зокрема між міністерствами, відомствами та громадянським суспільством, а також підтримувати системний діалог із міжнародними партнерами. Ключову роль у процесі європейської інтеграції України та від-

новлення в інтересах громад відіграє Платформа громадянського суспільства. Органи місцевого самоврядування виступають активними учасниками як планування, так і реалізації проєктів зеленого відновлення для забезпечення сталого розвитку своїх територій. Громадські організації залучені до спільного обговорення національного плану відновлення і модернізації держави, надають свої пропозиції та здійснюють експертну, аналітичну й моніторингову діяльність [11]. Очікується, що вони надалі будуть інтенсивніше взаємодіяти з органами державної влади в цій сфері.

Висновки. Проведення дослідження дозволяє зробити низку висновків щодо проблем і перспектив зеленого відновлення України. Незважаючи на катастрофічні наслідки збройної агресії росії, наша держава не згорнула курс на сталий розвиток і євроінтеграцію – навпаки, прискорила виконання міжнародних зобов'язань у ключових сферах, досягла конкретних результатів у проведенні реформ і приєднанні до ЄЗК. Поштовх до зростання активності надала безпрецедентна підтримка України з боку Євросоюзу, його держав-членів й інших міжнародних партнерів, що посилило внутрішню політичну волю до імплементації актів права ЄС та пошуку концепцій післявоєнного відновлення. У рамках переговорного процесу про вступ наша держава зобов'язалася імplementувати понад 200 актів екологічного права ЄС. Для цього необхідна наскрізна інтеграція екологічної складової в галузеві політики України.

Починаючи з 2022 р., риторика політичного й експертного дискурсу про майбутній розвиток України у контексті подолання наслідків російської агресії зазнала суттєвих змін – від реформування до відновлення, трансформації та модернізації з фокусом на європейські цінності, безпеку й енергоефективність. Сьогодні Україна спільно з ООН, ПРООН, ЮНЕП та ЄС реалізують цільові програми і проєкти, використовують взаємодоповнюючі інструменти (Ukraine Facility, LIFE, Horizon Europe, EU4GREEN RECOVERY EAST та ін.), працюють над законопроєктом про засади зеленого відновлення, який передбачає створення узгодженої з підходами ЄС зеленої таксономії. Важливо, щоб ухвалення цього закону і затвердження Плану зеленого відновлення України слугувало не лише відповіддю на наслідки руйнувань, а насамперед стало дієвим інструментом трансформації країни для забезпечення потреб й інтересів місцевих громад, а також для підвищення стійкості та конкурентоспроможності держави на регіональному і глобальному рівнях.

Зелене відновлення як екологічно орієнтований, стратегічний процес послідовної відбудови та реконструкції України на принципах сталого розвитку, кліматичної нейтральності та екологічної безпеки включає чотири етапи: початковий (під час

воєнного стану), перехідний (після завершення бойових дій), середньостроковий, довгостроковий. Для ефективної реалізації запланованих заходів на кожному з них варто брати до уваги потенційні ризики, пов'язані з наданням пріоритетності швидкій відбудові над якісною, нецільовим використанням коштів або обмеженням участі громад у процесах прийняття рішень та ін.

Усвідомлення синергії між зеленим відновленням, європейською інтеграцією та національними ЦСР є необхідним для розробки комплексної стратегії повоєнної трансформації України, адаптованої до національних потреб, вимог ЄС і глобальних викликів. Урахування цієї синергії сприятиме переходу від реактивного відновлення до проактивного стратегічного планування на принципах сталості, інтегрованості та відповідності європейським стандартам. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні потенційних ризиків і загроз реалізації послідовного плану зеленого відновлення з метою післявоєнної відбудови, орієнтованої на довготривалу стійкість України та набуття повноправного членства в Європейському Союзі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Війна і клімат: як російське вторгнення в Україну генерує викиди на рівні чотирьох європейських країн. // Екодія. 2025. URL: <https://ecoaction.org.ua/vijna-i-klimat-ros-vtorhnennia-heneruie-vykydy.html> (дата звернення: 21.05.2025).
2. Завдання та індикатори досягнення цілей сталого розвитку в Україні на період до 2030 року. Кабінет Міністрів України, 29 листопада 2024, 109 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind.80/bookmtd-goalsalbum110pagesok-3.pdf> (дата звернення: 19.05.2025).
3. Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2024, № 47, ст.269.
4. Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» від 8 жовтня 2024 р. // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2025, № 9, ст. 19.
5. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2024 рік. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2024-rik.pdf> (дата звернення: 24.04.2025).
6. «Зелене» повоєнне відновлення України: візія та моделі. Аналітична записка. Київ: ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2022. 32 с.
7. Котковський В. «Зелене» відновлення як шлях післявоєнної відбудови України / В. Котковський, В. Москаленко, А. Дробчак // *Наук. вісн. Одес. нац. екон. ун-ту*, 2023. № 7/8. С. 26–33.
8. План для Ukraine Facility: задачі і зміст. Березень 2024. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/660538ef4bad0109308362.pdf> (дата звернення: 12.05.2025).
9. Регламент ЄС про відновлення природи та шляхи впровадження в Україні. Аналітична

записка. // ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». Березень 2025. URL: https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/racse_eu_nature_restoration_regulation_ukr.pdf (дата звернення: 18.04.2025).

10. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні», 29 листопада 2024 р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.05.2025).

11. Україна та Європейський зелений курс: річний моніторинговий звіт 2024 // DiXi Group > Аналітика > 20.12.2024. URL: <https://dixigroup.org/analytic/ukrayina-ta-yevropejskyj-zelenyj-kurs-richnyj-monitoryngovyj-zvit-2024/> (дата звернення: 12.04.25).

12. Фісуненко П. А. Аналіз основних тенденцій забезпечення сталого розвитку зеленої економіки України: європейська інтеграція. // *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління, № 12. 2024. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-03-03>

13. EcoZagroza. (2025) Official resource of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine, URL: <https://ecozagroza.gov.ua/en> (accessed 23 June 2025).

14. Green Deal implementation key to achieving EU 2030 climate and environment objectives, first progress report on 8th Environment Action Programme shows. European Commission. December 20, 2023. URL: <https://www.eureporter.co/environment/european-green-deal/2023/12/20/green-deal-implementation-key-to-achieving-eu-2030-climate-and-environment-objectives-first-progress-report-on-8th-environment-action-programme-shows> (accessed 12 May 2025).

15. 'Lugano Declaration' (2022). Outcome Document of the Ukraine Recovery Conference URC2022. Lugano, 4–5 July, 2022. URL: https://cdn.prod.website-files.com/621f88db25bf24758792dd8/62c68e41bd53305e8d214994_URC2022%20Lugano%20Declaration.pdf (accessed 11 May 2025).

16. Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2024 on nature restoration and amending Regulation (EU) 2022/869 (Text with EEA relevance) <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj> (accessed 20 May 2025).

17. Ukraine's National Recovery Plan 2022. National Recovery Council. July 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25bf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf (accessed 12 May 2025).

REFERENCES:

1. Viina i klimat: yak rosiis'ke vtorgnennia v Ukrainu heneruie vykydy na rivni chotyrok yevropejs'kykh krain [War and climate: how the Russian invasion of Ukraine generates emissions on the level of four European countries]. *Ekodiia*. 2025. URL: <https://ecoaction.org.ua/vijna-i-klimat-ros-vtorhnennia-heneruie-vykydy.html> [in Ukrainian]

2. Zavdannia ta indykatory dosiahnennia tsilei staloho rozvytku v Ukraini na period do 2030 roku. (2024) [Tasks and indicators for achieving the sustainable development goals in Ukraine for the period up to 2030]. Kabinet Ministriv Ukrainy. 29 lystopada 2024 r. 109 s. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind.80/bookmtd-goalsalbum110pagesok-3.pdf> [in Ukrainian]

3. Zakon Ukrainy (2024). «Pro intehrovane zapobihannia ta kontrol promyslovoho zabrudnennia». [Law of Ukraine «On Integrated Prevention and Control of Industrial Pollution»]. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2024, № 47, st. 269. [in Ukrainian]

4. Zakon Ukrainy (2025). «Pro osnovni zasady derzhavnoi klimatychnoi polityky». [Law of Ukraine «On the Basic Principles of State Climate Policy»]. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2025, № 9, st. 19. [in Ukrainian]

5. Zvit pro vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom za 2024 rik. (2024). [The implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union for 2024.]. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Uhody-pro-asotsiatsiyu-za-2024-rik.pdf> [in Ukrainian]

6. «Zelene» povoyenne vidnovlennia Ukrainy: vizii ta modeli. (2022). [“Green” post-war recovery of Ukraine: vision and models]. Analitichna zapyska. Kyiv: HO «Resursno-analitichnyi tsentr «Suspilstvo i dovkillia», 2022. 32 s. [in Ukrainian]

7. Kotkovskiy, V. (2023). «Zelene» vidnovlennia yak shliakh pisliavoiennoi vidbudovy Ukrainy [“Green” recovery as a path to post-war reconstruction of Ukraine] // Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu. 2023. № 7/8. S. 26–33. [in Ukrainian]

8. Plan dlia Ukraine Facility: zadachi i zmist. (2024). [Plan for the Ukraine Facility: tasks and content.]. Berezen 2024. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/660538ef4bad0109308362.pdf> [in Ukrainian]

9. Rehlament YeS pro vidnovlennia pryrody ta shliakhy vprovadzhennia v Ukraini. (2025). [EU Regulation on Nature Restoration and Ways of Implementation in Ukraine]. Analitichna zapyska // HO «Resursno-analitichnyi tsentr «Suspilstvo i dovkillia». Berezen 2025. URL: https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/racse_eu_nature_restoration_regulation_ukr.pdf [in Ukrainian]

10. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy. (2024). «Deiaki pytannia zabezpechennia dosiahnennia

Tsilei staloho rozvytku v Ukraini». [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “Some issues of ensuring the achievement of the Sustainable Development Goals in Ukraine”]. Kyiv. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian]

11. Ukraina ta Yevropeyskyi zelenyi kurs: richnyi monitorynhovyi zvit (2024). [Ukraine and the European Green Deal: Annual Monitoring Report] URL: DiXi Group > Аналітика > 20.12.2024. URL: <https://dixigroup.org/analytic/ukrayina-ta-yevropejskyj-zelenyj-kurs-richnyj-monitoryngovyj-zvit-2024/> [in Ukrainian]

12. Fisupenko, P. A. (2024). Analiz osnovnykh tendentsii zabezpechennia staloho rozvytku zelenoi ekonomiky Ukrainy: yevropeiska intehratsiia. [Analysis of the main trends in ensuring the sustainable development of Ukraine's green economy: European integration] // Problemy suchasnykh transformatsii. Seria: ekonomika ta upravlinnia. № 12. 2024. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-03-03> [in Ukrainian]

13. EcoZagroza. (2025) Official resource of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine, URL: <https://ecozagroza.gov.ua/en>.

14. Green Deal implementation key to achieving EU 2030 climate and environment objectives, first progress report on 8th Environment Action Programme shows. (2023) European Commission. December 20, 2023. URL: <https://www.eureporter.co/environment/european-green-deal/2023/12/20/green-deal-implementation-key-to-achieving-eu-2030-climate-and-environment-objectives-first-progress-report-on-8th-environment-action-programme-shows>

15. ‘Lugano Declaration’ (2022). Outcome Document of the Ukraine Recovery Conference URC2022. Lugano, 4–5 July, 2022. URL: https://cdn.prod.website-files.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c68e41bd53305e8d214994_URC2022%20Lugano%20Declaration.pdf

16. Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2024 on nature restoration and amending Regulation (EU) 2022/869 (Text with EEA relevance) <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj>

17. Ukraine's National Recovery Plan (2022). National Recovery Council. July 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf.

Green recovery and European integration of Ukraine based on the principles of sustainable development

Feduń Oleksandra Vasylivna

PhD in Geographical Science,
Associate Professor at the Department
of European and Regional Studies
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3182-0725

The article focuses on the purpose and objectives of the green recovery of Ukraine in the context of European integration and the transition to sustainable development. Green recovery is considered as an environmentally oriented, strategic process of reconstruction of Ukraine, synchronized with its preparation for gaining full membership in the European Union. It is based on the key principles: “to rebuild better and more environmentally friendly than it was”, sustainable development, transparency and responsibility, decentralization and community participation. It is important to consider (and analyse) the advantages of adhering to the principles of green recovery for the deep modernization of the country taking into account environmental priorities and European integration requirements. The

four stages of green recovery are characterized: initial (during martial law), transitional (after the end of hostilities), medium-term, and long-term. For each of them the goal is defined, as well as threats that may arise in the process of implementing the planned measures. The special attention is paid to the importance of the intersectoral approach, which envisages the integration of the environmental component into other sectoral policies of Ukraine is emphasized in order to achieve a climate-neutral, sustainable and secure future of the state. It is determined that among the priorities of the Post-War Recovery Plan of Ukraine are (such as) environmental safety, energy efficiency, decarbonization, sustainable management of natural resources, stimulation of green investments, use of innovations and environmentally friendly technologies, as well as involvement of local communities in reconstruction. The paper clarifies the role of civil society and international partners in planning and supporting transformations in Ukraine aimed at green recovery and acceleration of European integration reforms. It is concluded that the synergy between the processes of reconstruction, European integration and transition to sustainable development will be of key importance for achieving the goal and the entire green recovery of Ukraine.

Key words: green recovery, European integration, sustainable development, environment, transformation, full-scale war, Ukraine, EU.